

LA FESTA A LA CIUTAT: PLURICULTURALITAT i INTEGRACIÓ

Josep Martí Pérez
Institució Milà i Fontanals
CSIC, Barcelona

Resulta evident que les pràctiques festives representen un bon reflex del pols vital de qualsevol societat. Tot i així, van molt més enllà. La festa no constitueix només un indicador sinó que pot assumir també importants funcions de dinamització social. La idea de *fiesta* evoca, en principi, associacions positives. Almenys, les festes estan pensades perquè tothom que hi participa s'ho passi bé. Constitueixen breus parèntesis en les nostres activitats laborals quotidianes. Això no vol dir, però, que molt sovint els problemes i conflictes que nien a la societat no puguin també sortir a flor i expressar-se en el marc festiu. En el context de les festes barcelonines de la Mercè de 1999, per exemple, l'imaginatiu cartell que les anunciava va molestar més d'un barceloní pel tipus d'iconografia i grafia emprats:

«El cartel de las fiestas de la Mercè reúne diferentes motivos inspirados en la cultura musulmana que no son propios de nuestro país, Cataluña.

Me sorprende que un Consistorio que quiera representar a los barceloneses muestre como escaparate de las fiestas de la ciudad una imagen impropia de Barcelona.

Con esta muestra, el Ayuntamiento, conscientemente, aparta la memoria histórica que nos enseña que miembros de la orden de los Mercedarios se ponían voluntariamente en lugar de los presos catalanes en prisiones musulmanas en el norte de África, los cuales habían sido apresados por los moros en devastadoras razzias frente a las costas catalanas.

Así pues, según mi criterio, no se puede hablar de fiesta abierta a otras culturas haciendo sólo referencia a la cultura musulmana —y olvidando otras— Máxime, pienso, cuando esta cultura es la que en la historia ha maltratado así

a los barceloneses y aún en la actualidad mantiene actitudes absolutamente integristas con la mujer y contrarias a la dignidad femenina»¹.

Per quines raons devia molestar realment l'ús d'aquells motius de regust islàmic a aquella ciutadana barcelonina? Pel fet d'ésser estranys a la nostra tradició? Ho entendria com una mena de traïció als sentiments identitaris? Què hauria passat si en lloc d'emprar-se una grafia arabitzant en el cartell, el dissenyador s'hagués decidit per emprar escriptura gòtica? També s'hauria protestat? I en el cas que no ho hagués fet en aquest darrer cas, tindria la seva protesta aleshores més aviat a veure amb una certa animadversió vers un col·lectiu vingut de fora que, tot i la seva escassa presència a la ciutat, comença ja a ésser força visible? Evidentment, només podem formular conjectures. Però allò que és indiscutible, és que les reaccions de descontentament vers aquell cartell apunten cap a un dels problemes que recentment preocupen més la nostra societat: la convivència pluricultural.

I. Què és la festa?

Parlar sobre festa i ciutat des d'una perspectiva pluricultural demana que a tall d'introducció, fem algunes reflexions sobre què vol dir la idea de *festa*. L'objecte d'aquesta introducció no és el de voler definir aquest concepte. Sobre això ja se n'ha parlat i, tot i que se n'hagi de continuar parlant, no constitueix l'objectiu d'aquesta presentació. Allò que pretenc amb aquestes línies és senzillament aclarir o tenir en compte aquells trets més propis de la festa que incideixen directament en la problemàtica de les societats pluriculturals. Òbviament, cal entendre la festa com un fenomen summament complex, i, com a tal, es presenta també com un fenomen privilegiat per la informació que ens dona sobre la societat dins la qual es produeix.

Per tal d'emmarcar aquestes reflexions ens pot anar molt bé tenir en compte les principals constants de la festa tal com varen ésser formulades per l'antropòleg italià Vittorio Lanternari²:

1. La sociabilitat
2. La participació
3. La ritualitat
4. L'anul·lació temporal i simbòlica de l'ordre

A aquestes quatre constants, en podríem afegir una cinquena: el gaudi. Una festa es realitza per celebrar alguna cosa, però les festes es fan sobretot per passar-s'ho bé. Això és el que la caracteritza de les celebracions en general. Realment resulta molt difícil definir què és la festa. Totes aquestes constants formulades ens donen una idea del que és *el fet festiu*, que no s'ha de confondre amb *la festa*. Actualment, la compra a les grans superfícies comercials pot tenir perfectament una dimensió clarament festiva. S'ha convertit en una activitat dels dissabtes de moltes famílies. Es va omplint el carretó de la compra en un ambient distès, amb la música alegroia dels altaveus dels supermercats i les banderoles de colors. Arribat el moment, la quitxalla demanarà el seu gelat i als més menuts se'ls farà feliços deixant-los pujar en aquelles màquines que a forma de cavallets vinguts a menys es troben en qualsevol gran centre comercial. Ningú no pot negar que aquesta activitat de dissabte, o àdhuc de diumenge a causa de la liberalització dels horaris comercials, té una certa dimensió festiva. I el mateix podríem dir també de les fires comercials que s'organitzen o dels festivals de música. Aquestes activitats també poden posseir molt fàcilment connotacions festives. Però tots sabem, també, que totes aquestes activitats no són *festes*. Tenen finalitats molt concretes. Els grans magatzems i les fires allò que pretenen en primer lloc és vendre; el festival de música, oferir la possibilitat d'escoltar música. En tots aquests casos, la dimensió festiva apareix com un mer complement destinat a facilitar l'assoliment d'una finalitat molt determinada. El cas de la festa, en la significació més pròpia de la paraula, és diferent. El sentit principal de la festa és precisament la realització o producció expressa de la dimensió festiva. En una festa al carrer, també hi poden haver parades on es venguin els productes més variats, i també hi sol haver música en directe. Però això són mers aspectes complementaris. El sentit principal de la festa és principalment el de passar-s'ho bé mitjançant la interacció de tots els seus participants i a partir de les constants esmentades per Vittorio Lanternari: La sociabilitat, la participació, la ritualitat i l'anul·lació temporal i simbòlica de l'ordre.

La festa constitueix un fenomen social per definició, ja que tal com ja ha estat apuntat per molts investigadors, una festa no pot ser mai cosa de només una única persona. Festa i comunitat, sigui aquesta petita o gran, apareixen sempre indissolublement lligades. Festa és diversió, però la clau de tota festa rau en la seva capacitat de fer vibrar a l'unison tothom que hi participa. D'aquí que quan s'aconsegueix, la festa és un poderós element de sociabilitat. S'ha dit de les festes que no són només portes sinó també ponts que uneixen diferents classes socials, grups d'edat, de gènere o cultures³. Però d'altra banda, també sabem que no tots aquests diferents estrats poblacionals s'aprofiten de la festa de la mateixa manera, i que per molt que s'idealitzi la capacitat unificadora de la festa, tampoc no hem d'esperar que les fronteres internes que una societat determinada pot erigir en base als criteris de gènere, edat, classe o provinença ètnica no s'hagin de manifestar també en els comportaments fes-

tius d'aquesta societat. Però malgrat aquestes limitacions, allò que també és cert, és que les festes ofereixen variades possibilitats d'interacció social que no es presenten a la vida quotidiana.

Festa vol dir participació. Evidentment, aquesta participació pot ser, però, de natura força diferent. Detlev Sivers, en un article que va publicar sobre la festa com a sistema de comunicació, ens parlava de *participació activa* i *participació passiva*. La participació activa es refereix a tots aquells agents socials que intervenen en la concepció i organització de la festa, així com els que tenen un paper actiu en el desenvolupament dels diferents actes. La participació passiva fa al·lusió a aquelles persones que es limiten al paper d'observadors ja sigui estant presents en el mateix lloc de la festa, o bé seguint-la a través dels mitjans de comunicació, un aspecte aquest darrer cada cop més acusat⁴. Sens dubte, això que hem anomenat *participació activa* constitueix el nucli més important de la festa. Sense això no hi hauria festa pròpiament dita ja que si aquesta es limita a la participació passiva, aleshores seria més indicat parlar d'*espectacle*. Però això no ens ha de fer infravalorar l'àmbit de la participació passiva que també pot tenir no poca importància per al desenvolupament d'algunes festes. La presència d'aquests *espectadors* de manera directa o a través dels mitjans de comunicació, pot influir fortament en la dinàmica de la festa i en la percepció social que es té d'ella. D'aquí que també s'hagin de tenir en compte a l'hora de reflexionar sobre els agents socials de la festa. Aquesta important constant de la festa, la participació, fa que haguem d'entendre la festa com un camp molt rellevant per a la interacció social.

La dimensió cerimonial apareix íntimament lligada a la noció de festa, i això implica un important contingut en rituals, en el sentit més ampli del terme; és a dir, accions específiques amb regles molt concretes que es corresponen a situacions determinades i que tenen com a principal característica la repetició, així com una finalitat no instrumental sinó expressiva. Tota festa té els seus rituals, religiosos o profans. Estem parlant, doncs, d'elements morfològics amb una sintaxi molt concreta que, evidentment, estan condicionats històricament i culturalment.

Precisament aquest component ritual juga un paper molt important en la festa com a element de comunicació, comunicació entesa no només com a intercanvi d'informació entre les persones sinó com un procés d'enteniment intersubjectiu emmarcat en regles sancionades socialment i intercanvi de continguts emocionals⁵. Els components rituals són a més de portadors de determinades informacions, elements de regulació d'interacció i comportament social. No és només important allò que es diu, sinó, també, com es diu.

La darrera constant formulada sobre la festa per Vittorio Lanternari, l'anul·lació temporal i simbòlica de l'ordre, constitueix també un important tret de

la dimensió festiva. El model del Carnestoltes ens apareix com a paradigmàtic per a aquesta característica, però evidentment, amb major o menor intensitat, aquesta constant es troba també en qualsevol tipus de festa: l'ús de disfresses, el consum desmesurat d'aliments o begudes alcohòliques, el tornar tard a casa, etc. Aquesta anul·lació temporal i simbòlica de l'ordre permet o facilita, també, l'aparició d'un altre element al qual algun teòric ha donat una importància destacada a l'hora de definir l'essència de la festa: l'espontaneïtat. De fet, l'espontaneïtat juga un paper important en la festa. Hi ha, com per exemple D. Grisoni, qui ha afirmat que la verdadera festa és només aquella que és totalment espontània i no està subjecta a cap regulació⁶. Es tracta, però, d'una visió molt idealitzada del fenomen festiu, que en qualsevol cas només pot ser veritat per a un àmbit molt reduït i limitat de les festes. Es pot dir que l'espontaneïtat és inherent a la dimensió festiva, però parlar de festa implica, de fet, parlar també d'institucionalització, i en aquest cas difícilment podem parlar de festa sense que hi hagi un mínim d'organització, més si tenim en compte la importància de la dimensió ritual.

La festa es troba en definitiva emmarcada en la tensió dialèctica entre dos pols oposats: espontaneïtat *versus* planificació, caos *versus* ordre. L'espontaneïtat la trobem en l'origen de moltes festes. Al llarg però de la continuïtat cíclica de la festa a través del temps, els seus continguts es van formalitzant de manera creixent i gradual. El caràcter espontani que tenien en un principi les festes per celebrar la victòria del *Club de Futbol Barcelona*, en les quals els seguidors es congregaven a la font de Canaletes a la Rambla, ha donat pas a través dels diversos anys ja de tradició d'aquesta pràctica a comportaments més formalitzats i ritualitzats.

Ningú no pot posar en dubte que el gaudi és un element imprescindible de la festa. La festa s'associa molt sovint a una celebració, però també hi ha festes que no celebren res en especial, de la mateixa manera que hi ha celebracions que defugen la dimensió festiva. La celebració d'un Onze de Setembre, per exemple, no és una festa en el sentit antropològic del terme. Per als catalans que no romanen indiferents a l'Onze de Setembre, la diada té un caràcter commemoratiu o bé fins i tot reivindicatiu. Però a aquesta festa del calendari li manca el sentit inherent del gaudi. El gaudi, doncs, és *conditio sine qua non* per a la festa. Però d'altra banda, tal com ja ha estat apuntat per altres investigadors⁷, la natura de la festa no exclou pas el treball o l'esforç. Una festa cal preparar-la, cal atendre-la en el moment en el qual es produeix i cal eliminar tot allò que els seus excessos han produït per tal de poder tornar a la normalitat un cop la festa ha conclòs. Però al capdavall, tots aquests treballs afegits també es fan en comunitat, i per tant, també impliquen sociabilitat i participació. Clar que aquesta relació entre treball i gaudi no es dona de la mateixa manera a totes les festes. Aquesta relació, la variabilitat de la qual ens ajuda a fer distincions importants entre els diferents tipus de festa, ens duu a la conveniència de

distingir entre els rols d'organitzador i convidat. La sociabilitat i participació com a constants de la festa assoleixen la seva màxima expressió quan els rols d'organitzador i convidat es fonen, mentre que quan hi ha una clara línia demarcadora entre els dos rols, l'activitat tendeix a l'espectacle. Pel que es refereix al primer cas, és el que trobem, per exemple, en la festa de la revetlla de Sant Joan que celebra un grup d'amics. Tots els membres de la colla contribueixen al treball de la festa. Fan els preparatius, s'ho passen bé en comunitat i s'ocupen també de realitzar les corresponents tasques de neteja un cop la festa s'ha acabat. Molt diferents són les festes organitzades per les institucions, tal com ho pot ser la festa de la Mercè a la ciutat de Barcelona, tot i que en aquest darrer cas el moviment associatiu tingui també la seva importància. A la festa de la Mercè, hi ha una clara línia entre organitzadors —en molt bona part tècnics— i convidats. Tot això fa que la vivència de la festa sigui bastant diferent segons el model del qual es tracti. Aquesta diferència l'hem percebut tots quan ens reunim amb un grup d'amics per menjar. Hi ha la possibilitat d'asseure's a la taula ja ben parada després que l'amfitrió hagi dut a terme els preparatius. Però també hi ha la variant en la qual tot el grup d'amics col·labora en la preparació de l'àpat. En aquest cas, el treball que es realitza a la cuina o a la barbacoa quan es fa a l'aire lliure, tal com tots haurem tingut ocasió d'experimentar, es presta de manera especial a la sociabilitat. És possible que algunes d'aquestes persones no es coneguessin abans d'aquesta trobada. Però en asseure's a la taula, i després d'haver passat pels treballs conjunts de preparació del menjar ja no tenen la sensació d'ésser mers desconeguts. El treball previ a l'àpat els ha socialitzat.

I, per últim, en aquestes breus consideracions sobre la natura de la festa, cal tenir en compte, també, les tres dimensions que analíticament podem discernir en qualsevol manifestació de la cultura. L'àmbit de les idees, de les accions i dels productes concrets. Les festes es corresponen amb representacions molt determinades del món cognitiu dels actors socials. Aquí hem de parlar de les components semàntica i axiològica de les festes. Aquesta base ideacional es formalitza en la presentació conscient (accions) dels elements morfològics encadenats per una sintaxi concreta (conjunt de productes). Tenir en compte aquestes tres dimensions diferents resulta imprescindible per entendre qualsevol tipus de festa, així com la més o menys identificació que els actors socials poden sentir envers una festa determinada.

II. Una societat pluricultural. Pressupostos bàsics de sortida

Avui es parla molt de *societats pluriculturals*, i de vegades, al carrer, es té la sensació que ens trobem davant d'un fenomen nou. De fet, la pluriculturalitat, és una característica inherent a les societats complexes, i per tant no és pas una novetat a la societat catalana. Quan parlem de *pluriculturalitat* tendim a identificar-la al

fet de la convivència entre grups de divers origen ètnic. Però, en realitat, la pluriculturalitat no ve donada únicament en aquestes circumstàncies. La realitat és molt més complexa. Dins d'una mateixa comunitat, els seus membres mostraran sempre una important diversificació cultural tot i que a tots ells se'ls pugui atorgar uns mateixos orígens ètnics. Qualsevol comunitat pròpia d'una societat complexa es pot entendre com la suma de diferents categories socials articulades en forma d'estrats, grups o col·lectius, i cadascuna d'aquestes categories mostraran especificitats culturals pròpies. Els pobres, viuen, pensen i senten de manera diferent als membres de les classes benestants. I el mateix podríem dir d'homes i dones, de vells i joves, de religiosos i seglars, etc. Cadascuna d'aquestes categories socials pertany sens dubte a la comunitat, però això no evita que entre elles es diferenciïn pel fet que cadascun dels seus membres participa de la cultura pròpia de microuniversos específics. Aquesta comunitat, no podrà ésser considerada mai monocultural. És plenament pluricultural. Allò que succeeix, però, és que no som sempre prou conscients d'aquest fet. I quan parlem de diferències culturals, acostumem a restringir aquesta idea a les diferències que hi pot haver entre poblacions de diferents estats o nacions. Tendim a caure en la trampa que implica la visió etnocràtica de la cultura, una visió que té els seus orígens més directes en el romanticisme. L'equiparació que es fa tan sovint entre cultura i nació no ajuda massa a entendre què vol dir cultura realment, i per tant dóna també una visió esbiaixada de la idea de *pluriculturalitat*. Però sigui com sigui la realitat, i tot i que l'antropologia pugui arribar a la conclusió que la visió etnocràtica de la cultura constitueix una manera tergiversada de veure aquesta mateixa realitat, el fet és que aquesta és la percepció social generalitzada, i per tant no la podem pas ignorar. Però és important que siguem conscients del constructe que representa.

Si ara associem la qüestió de la pluriculturalitat al que suposa el fet que la població barcelonina, per exemple, estigui composta per persones de diferents orígens quant al país de naixement, hem de parlar d'*immigració* i d'*integració*.

Partim del pressupost que la integració és desitjable. Allò que en el fons ens interessa a tots plegats és que els habitants de Catalunya o en un àmbit més reduït, els de Barcelona, es puguin sentir *comunitat*. No cal que tothom se senti integrat, això no ha estat mai així, i potser tampoc no cal que ho sigui. Però sí que cal evitar que la no integració coincideixi amb els límits d'uns col·lectius determinats, com ara, per exemple, els que formen les persones estrangeres que van arribant al país. És a dir, que el fet de pertànyer o néixer dins d'aquests col·lectius porti la marginació com a conseqüència lògica i indefugible. Tal com ja vaig exposar en un altre treball⁸, cal entendre bé el concepte d'integració. *Integració* no hauria de voler dir assimilació des d'una perspectiva unidireccional. Integració, per a un individu en concret, vol dir el fet d'aconseguir la capacitat funcional com a membre ple dins d'una col·lectivitat. La inte-

gració pressuposa continus processos d'adaptació que es produeixen davant l'estímul i repte de noves situacions, cosa que és vàlida tant per als immigrants com per als autòctons. Tots ens hem d'anar integrant. Les persones que, per les raons que siguin, no s'integren, passen a formar part de les bosses marginals, i tal com tots molt bé sabem, el fet d'ésser autòcton no és cap garantia per evitar viure en la marginalitat. D'altra banda, hi ha molts tipus de marginalitat. La marginalitat en la qual viuen molts jubilats procedents de països del centre i nord d'Europa que viuen en colònies més o menys tancades a Catalunya o a Mallorca no té res a veure amb la marginalitat que pateix un immigrant il·legal procedent d'Àfrica. Els primers no veuen cap necessitat d'integrar-se. Es tracta de persones generalment d'edat avançada, les seves necessitats bàsiques estan ja cobertes per les pensions que reben dels seus governs, i compten amb prou conacions al seu voltant com per no sentir sèries mancances en la seva vida social. Una cosa similar succeeix amb molts treballadors procedents de països econòmicament desenvolupats que fan una estada limitada a empreses d'aquests mateixos països situades a Catalunya. No és cap excepció l'empleat japonès que es desplaça amb tota la seva família a Barcelona on continua fins allà on li és possible amb els hàbits adquirits en el seu país nadiu, envia els seus fills al col·legi japonès, a penes es relacionarà amb els nadius, i fins i tot donarà poca importància a adquirir els coneixements lingüístics de l'entorn, ja que és ben conscient que al cap de pocs anys tornaran tots junts al seu país d'origen. És molt curiós que aquest tipus d'immigrants no creïn alarma social malgrat els seus baixíssims índexs d'integració cultural. En canvi, la gran majoria dels treballadors immigrants dels anomenats *països del tercer món* necessiten la integració, per meres raons de supervivència i perquè allò que es volen construir en aquest país és precisament el seu futur. És, especialment, en aquest tipus d'immigrants que pensem, quan hom parla de *multiculturalisme*. I és també la qüestió de l'existència a Catalunya d'aquest tipus d'immigrants allò que haurem de tenir en compte en les nostres reflexions sobre la capacitat de la festa com a vehicle d'integració social.

En parlar de la immigració, cal tenir també ben present que el problema és més social que no pas cultural. El problema principal no rau en un hipotètic xoc de cultures tal com de manera tan mistificada i políticament interessada gosà formular Samuel P. Huntington amb el seu conegut llibre⁹, sinó en la desigual distribució de riquesa i l'explotació d'aquests immigrants. I a més d'aquest fet, un problema afegit el trobem en les dramatitzades percepcions que tenim de la vinguda dels immigrants. De fet, els immigrants no són el problema; el problema cal buscar-lo, principalment, en la *nostra* manera d'entendre i tractar la immigració.

En vista d'aquestes reflexions, té sentit voler entendre la festa com a vehicle d'integració? Evidentment que sí. El nucli principal del problema de la immigració no l'arreglarem pas fent festes. Aquí el que cal és una clara i decidida política de l'administració de recolzament als nou vinguts. Però també hem parlat del problema que

representa la percepció social de la immigració, i això ja té més a veure amb el món simbòlic, amb les *representacions socials* en el sentit de Durkheim, en la manera de percebre la realitat. En aquest sentit, doncs, val la pena reflexionar sobre quina pot ésser la funció de la festa per tot el que respecta a la integració.

III. Festa i integració

Si tenim en compte les característiques de la festa que abans esmentàvem, especialment pel que es refereix a la sociabilitat, la participació i el parèntesi que pressuposa de la vida quotidiana, podem arribar a pensar que entre totes les diferents manifestacions de la vida social, la festa serà possiblement una de les que millor es presten per a la integració dels diferents membres que conformen una societat. Nogensmenys, cal ésser però molt conscients de les limitacions de les festes en aquest sentit, precisament també per les seves mateixes característiques, tal com tindrem ocasió de veure tot seguit.

Viure una festa en concret vol dir d'alguna manera identificar-se amb aquesta festa. Participar de l'esperit festiu vol dir alguna cosa més que gaudir com a públic del ball, de les actuacions musicals o dels castells de foc amb els quals s'acostumen a cloure moltes d'aquestes manifestacions. Implica entre altres coses fer-se i sentir-se còmplice d'unes vivències compartides i experimentades a nivell de comunitat. Això vol dir identificar-se amb el referent de la festa en qüestió. Totes les festes tenen el seu referent, és a dir, un model que engloba tant la motivació concreta, com el conjunt d'aspectes semàntics, valors i normes a través dels quals els agents socials entenen la festa. Aquest referent constitueix el nucli de les diferents *narratives* a través de les quals articulem la nostra realitat festiva i, evidentment, marca poderosament no només els elements festius en sí, sinó també la manera de presentar-los. Aquests referents configuren les estratègies dels actors i contribueixen decididament a donar sentit social a la pràctica festiva. A la festa de Sant Joan, per exemple, trobem una motivació concreta que seria la celebració del dia de Sant Joan i amb això l'arribada de l'estiu, així com totes aquelles associacions de tall axiològic, semàntic i normatiu que la caracteritzen: el valor donat a la tradició, la importància del foc, el fet que s'hagi de celebrar a l'aire lliure, que s'acostumi a consumir determinades menges i begudes talment com la coca i el cava, que se la relacioni sovint amb la vida amorosa, tal com testimonien moltes de les tradicions relacionades amb aquesta festivitat, etc.

No cal dir que el tipus de referent que pugui tenir una festa concreta pot arribar a condicionar poderosament la seva capacitat d'integració per als nous membres que passen a formar part de la comunitat. Una festa com el Nadal, amb

les fortes implicacions cristianes que li són pròpies i avui encara conserva, difícilment podrà atraure els membres de la societat amb una religió diferent. Als Estats Units d'Amèrica del Nord, per exemple, la comunitat jueva no celebra el Nadal, per molt integrada que se senti a la societat nord-americana. En canvi, en aquest mateix país, la festa nacional anomenada *Thanksgiving Day* o dia d'acció de gràcies, és possiblement la festa amb més rellevància social donat que és celebrada per persones de qualsevol origen ètnic o religió. La raó d'aquesta massiva acceptació rau precisament en el seu referent. Originada l'any 1621, la festa rememora una celebració que van compartir colons procedents d'Anglaterra amb població nadiua americana, en agraïment dels primers per l'ajut que havien rebut dels autòctons. La festa, a través del temps, ha esdevingut un clar símbol d'integració i, per tant, s'hi poden identificar de manera automàtica totes les diferents onades d'emigrants que el país ha anat rebent. Als Estats Units fou declarada festa oficial l'any 1863, i el mateix féu el Canadà pocs anys després (1879). Actualment, doncs, el ritual anual d'asseure's la família a la taula per consumir el gall d'indi, blat de moro i pastís de carabassa és seguit no només pels anomenats *WASP* o grup dominant, sinó també pels anglòfons en general, hispans, jueus, descendents d'immigrants russos, xinesos, japonesos, etc.

Totes les festes impliquen un lligam en el sentit de *communitas* dels actors socials, un lligam que ve definit precisament per les característiques del referent que suara esmentàvem. I a cada festa li correspon un determinat àmbit social, és a dir, el conjunt d'actors que, en potència, es poden sentir identificats amb la festa i que ve definit pel referent concret de la festa. D'acord al tipus d'àmbit social que comparteix aquest referent, podem establir tres tipus de diferents de festes:

- a. Festes de col·lectius o grups molt concrets
- b. Festes locals
- c. Festes generals

En el primer tipus de festes trobem àmbits socials definits per criteris molt específics com poden ésser els familiars, de pertinença a col·lectius talment com associacions o empreses, o per criteris d'etnicitat pel que respecta als immigrants. Allò que caracteritza aquest tipus de festa és l'existència de llaços estrets entre les persones més directament implicades en la festa, llaços molt sovint més propis de *Gemeinschaft* que no pas de *Gesellschaft* en el sentit de Ferdinand Tönnies.

En les festes locals, allò que trobem és una identificació plena del seu referent amb una localitat concreta. L'exemple paradigmàtic, bé que evidentment no l'únic,

són les festes majors. En potència, és la festa de totes aquelles persones que per raons de naixement i/o de residència se senten formant part de la localitat en qüestió. No cal dir que el sentiment d'identitat amb la localitat de naixement és un dels més forts. Fins i tot a Catalunya, un país amb una consciència nacional prou marcada, les estadístiques ens diuen que els seus habitants s'identifiquen més o se senten més propers al seu poble o ciutat que no pas a idees més abstractes com Catalunya o Espanya¹⁰.

El tercer tipus de festa establert serien les generals. En aquest cas trobem àmbits socials molt més extensos que no fan referència en aquest cas a la idea de comunitat en el sentit més estricte del terme, sinó que són magnituds socials molt més considerables que no sols transcendeixen la localitat sinó àdhuc poden transcendir el país. Estem parlant de festes que concerneixen societats senceres o fins i tot civilitzacions: La festa de Cap d'Any, de Nadal, Carnestoltes, Sant Joan, etc.

Aquesta diferenciació entre els tres tipus de festa, evidentment, no s'ha d'entendre en termes absoluts sinó sempre en relació a una societat donada, en el nostre cas la catalana.

No cal dir que algunes de les festes que hem situat dins del primer grup, dels col·lectius específics, també poden ser de fet de tipus general, si canviem el nostre punt de perspectiva. Si ens situem en el Marroc, per exemple, la festa del Ramadà hauria de ser entesa com a *general*, mentre que el Nadal que celebra la minoria cristiana d'aquest país, es correspondria clarament al grup de festes de col·lectius específics. Des del punt de referència de la societat catalana, però, el Ramadà és una festa que és percebuda com a minoritària i pròpia del grup específic musulmà.

Els tres tipus de festa que esmentàvem línies més amunt presenten entre si algunes diferències que a la força s'hauran de reflectir en la relació que puguem establir entre immigració i la seva participació en la dimensió festiva de la nova societat d'acollida.

Les festes de col·lectius específics són aquelles que s'organitzen d'acord al variat calidoscopi cultural de la ciutat. Són festes lògiques dins la dinàmica de grups, talment com ho són les festes que pot organitzar una empresa per als seus empleats i amics o les de qualsevol associació cultural. En el nostre cas, i per raons del nostre tema, ens referim concretament a aquelles festes generalment de petites dimensions, articulades al voltant de nuclis específics definits per criteris d'etnicitat. Aquestes festes les trobem en tots els col·lectius de persones nascudes fora del seu actual lloc de residència. Molts dels alemanys que viuen a Barcelona, per exemple, celebren les seves pròpies festes segons els patrons del seu país d'origen, des de la

Maifest que a cada primavera organitza l'església evangèlica alemanya —un punt de referència important per a la colònia alemanya barcelonina— fins l'*Oktoberfest* o festa de la cervesa, un pàl·lid reflex de la internacionalment coneguda festa muni-quesa. La comunitat japonesa de Barcelona celebra la Festa d'Any Nou i els dominicans el Dia de la Independència. Els aragonesos celebren el dia de la Mare de Déu del Pilar, els andalusos el Rocío i els musulmans el Ramadà o la Festa del Xai. Es tracta de festes amb referents molt concrets i pensades per a un àmbit social ben determinat. Tot i així, no es tracta tampoc de festes absolutament tancades ja que això contradiria en certa mesura el seu mateix esperit festiu. També hi participen, tot i que en un nombre més aviat reduït, persones que no formen part directament d'aquests col·lectius. En la seva globalitat, aquestes festes donen una idea de la riquesa cultural dels habitants de la ciutat i ens donen la idea de mosaic de cultures.

Aquestes festes es caracteritzen pels següents trets:

1. EL SEU ÀMBIT REDUÏT

Ja per definició, es tracta de festes d'un abast social generalment molt limitat. Els participants són aquells que es consideren part del col·lectiu que organitza la festa bé que no hi faltin mai també altres persones que hagin contret algun tipus de lligam amb el col·lectiu en qüestió.

2. LA SEVA ESCASSA VISIBILITAT

Això és una conseqüència de l'anterior punt, i al fet també que l'interès que susciten aquests col·lectius a la societat en general és més aviat minso. Les festes de la *jet-set*, per exemple, tot i referir-se a un àmbit social molt reduït troben sempre un major ressò mediàtic. Però les festes dels col·lectius específics, generalment, són esdeveniments que passen desapercebudes per a la major part de la població que no pertany a aquests grups. Aquestes festes acostumen a desenvolupar-se també dins d'espais molt concrets que poden ser qualificats més aviat de privats que no pas públics. La *Maifest* dels alemanys es desenvolupa dins del jardí de l'església evangèlica; l'*Oktoberfest* a les instal·lacions de l'escola alemanya¹¹; la Festa d'Any Nou dels japonesos en l'espai d'un hotel llogat expressament pels organitzadors; la festa del Ramadà se celebra sovint en les instal·lacions d'un centre cívic, etc. Els mitjans de comunicació no acostumen a fer-se ressò d'aquestes festes, precisament per la natura de la seva privacitat. Tot i així trobem excepcions. La festa del Ramadà dels musulmans, per exemple, no passa actualment del tot desapercebuda pels mitjans de comunicació. Això és degut, en part, a l'interès creixent amb el qual la nostra societat observa el col·lectiu musulmà, un interès, no gens menys, basat més aviat en el temor i la desconfiança que no pas en la mera curiositat.

Aquest és el model típic per a les festes de col·lectius específics quan aquests són de dimensions molt reduïdes. Òbviament, a mesura que aquests col·lectius presenten dimensions més considerables, les seves festes poden perdre alguna d'aquestes característiques. Les festes dels aragonesos pel Pilar, per exemple, reclamen una visibilitat cada cop més gran. No es limiten a celebrar la festa dins de l'espai concret del Centre aragonès, sinó que s'organitzen desfilades pels carrers del barri del Raval i se celebra una multitudinària missa *baturra* a l'església de Santa Maria del Mar. El cas més acusat és sens dubte la celebració de la Fira d'abril de clar regust andalús. Per la seva orientació semàntica i formal és una festa clarament centrada en la comunitat andalusa o d'origens andalusos de Catalunya. Les notables dimensions que ha arribat a aconseguir, fan però que tingui tanta visibilitat com les festes més importants de tradició catalana i que per a moltes persones sigui qualificada com una de les festes més importants de Catalunya. Però tot i el caràcter multitudinari que poden arribar a assolir algunes festes com les del Pilar o la de la Fira d'Abril, això no impedeix que la percepció dels barcelonins sobre aquestes celebracions les relacioni amb els col·lectius específics d'on han sorgit.

3. PROCESSOS DE RESEMANTITZACIÓ

En el cas dels immigrants, en el sentit més ampli del mot, aquestes festes posseeixen trets etnicitaris ben clars que no forçosament han de tenir en els seus llocs d'origen. La *Maifest* a Alemanya és una més entre les diferents celebracions que conformen el calendari festiu d'aquell país. A Barcelona, en canvi, la festa es converteix en un acte d'afirmació nacional, en la qual s'intentarà reproduir de la manera més fidel possible l'ambient de la festa en el seu lloc d'origen. Hi haurà música alemanya, els productes culinaris seran també alemanys, i ningú no s'estranyarà de trobar-hi una representació del consolat del país. La festa, evidentment, se sotmet a un procés de resemantització a causa de la situacionalitat: esdevé etnicitària. El mateix succeeix amb la festa del Ramadà per a la població d'origen marroquí de Barcelona. La seva finalitat religiosa es fon en aquest cas amb una significació etnicitària, precisament perquè els participants a la festa es troben lluny del seu país. A Catalunya, a ningú no se li acudiria de lligar el Nadal amb etnicitat. Però la celebració nadalenca d'un col·lectiu català resident, per exemple, en un país musulmà podria prendre fàcilment aquestes connotacions.

Una conseqüència directa de l'anterior punt és el fet de bastir aquestes festes en base a trets representatius més que no pas estrictament funcionals. Si la festa adquireix trets etnicitaris, es posarà un èmfasi especial a què tots els seus elements que la conformen siguin representatius del país d'origen dels col·lectius en qüestió. En una festa de Sant Joan, per exemple, tal com se celebra a Barcelona, i al marge d'allò que té un valor simbòlic i ritual per a la festa com els focs d'artifici,

la coca o la foguera, els diferents elements tindran un paper funcional més que no pas representatiu des del punt de vista ètnic. L'ambientació musical no caldrà que hagi de limitar-se a música tradicional catalana, el sopar podrà consistir sense cap tipus de problema en cuina internacional, la indumentària serà l'habitual de qualsevol dia de festa o fins i tot de la quotidianitat, etc. Però en canvi, a les festes de col·lectius específics a les quals ens referiem, aquests trets representatius tindran una certa importància. A la *Maifest* no hi podran faltar les salsitxes o la *Sauerkraut*. A la Festa d'Any Nou japonesa moltes dones aniran abillades amb els tradicionals *kimono* o *yukata*. A la festa del Ramadà no hi podrà faltar els pastissets tal com són elaborats al Marroc ni música de tall tradicional o, de vegades, fins i tot el rai¹².

Són festes que per la seva pretesa fidelitat als llocs d'origen ofereixen un univers cultural diferenciat que pot sobtar el visitant esporàdic que no formi part d'aquest univers. El costum de separar els homes de les dones en moltes festes del col·lectiu marroquí. Les diferents mostres culinàries que acostumen a oferir aquestes celebracions. Les diferents ambientacions musicals. Tot i que molt escadusser, no s'exclou tampoc el conflicte, tal com ha succeït en alguna ocasió en la celebració de la Festa del Xai que implica el sacrifici cerimonial de l'animal, cosa que ha desperatat el rebuig dels veïns no musulmans¹³.

Tot i que a Catalunya no manquin la celebració de festes pròpies dels immigrants, cal ésser conscient que aquestes festes no seran mai el mateix que al seu lloc d'origen. Ja hem dit línies més amunt que l'habitual és que aquestes celebracions es resemantitzin, però no és només la seva significació allò que es modifica, sinó també la seva mateixa dimensió festiva. Tot i que els continguts siguin els mateixos, l'ambient festiu acostuma a ésser completament diferent. Un molt bon exemple que ens permet il·lustrar aquest darrer punt són les festes que alguns col·lectius magribins celebren a Barcelona. Poden celebrar la Festa del Ramadà en qualsevol centre cívic de la ciutat organitzat per alguna associació marroquina. Però tot i les bones intencions de fer festa, aquesta difícilment podrà ser el mateix que en els seus llocs d'origen. Al Magrib, la festa es respira ja al carrer. Tot parlant de la Festa del Xai amb una persona algeriana resident a Barcelona, aquesta em deia: «A la meua terra aquesta festa se celebra al carrer, totes les famílies surten i hi ha molt d'ambient. Els familiars, els veïns, els coneguts que es van trobant pel carrer es feliciten mútuament les festes». A Barcelona, això no és possible. La festa es redueix a la celebració en un lloc tancat i, generalment, sense la presència de familiars i amics de tota la vida. No poques vegades, aquestes festes acaben essent pàl·lides paròdies de les originals i, tot i que acompleixin importants funcions de manteniment de llaços de solidaritat grupal, el fet és que estan ben lluny d'assolir la mateixa intensitat festiva que les mateixes festes realitzades en el seu lloc d'origen.

Tots aquells tipus de festa de col·lectius específics ens donen una idea de la diversitat cultural que pot arribar a mostrar una ciutat com Barcelona. Són aquells tipus de festa que podem considerar pròpies de l'esfera privada dels diferents col·lectius que es troben a la ciutat. Però, òbviament, quan parlem d'integració, ens preguntem de seguida per la participació dels immigrants a l'espai públic de la ciutat. Si les festes de col·lectius específics ens donen fàcilment una idea de la composició pluricultural de la societat, són de fet les festes de caire local o d'abast general aquelles que ens poden indicar el grau de l'assumpció d'aquesta pluriculturalitat per part de la societat catalana i la seva capacitat d'integració. En aquest cas, hauríem de parlar de les festes de tall local o general. La participació de persones nascudes fora del país pot ser un indicatiu pel seu grau d'integració, en la mesura en què es puguin arribar a identificar amb el referent de la festa. Això és especialment vàlid per a les festes locals ja que en aquest cas coincideix el referent de la festa amb la comunitat festiva real, a diferència de les de tipus general, en les quals, cal parlar més aviat d'una comunitat festiva virtual.

El paradigma més clar de festa local, és la idea de festa major. Aquestes festes es poden prestar molt millor a la integració que les festes de tipus general, precisament per la més fàcil identificació amb el referent festiu. De fet, es tracta de festes que majoritàriament tenen els seus orígens en raons de tipus religiós o històriques locals. Però com tots molt bé sabem, les festes es resemantitzen constantment, de manera que avui, al país, la dimensió religiosa de les festes majors acostuma a tenir un valor gairebé anecdòtic. La festa, especialment a les grans ciutats, malgrat el nom que pugui tenir, les dates de celebració i alguna cerimònia de tall religiós que s'inclogui en el programa, no gira ja al voltant del sant patró. El seu principal punt de referència el constitueixen els mateixos ciutadans representats en tot el seu conjunt en la idea de *municipi*. El fet que no tothom sigui conscient d'aquesta realitat pròpia de la dinàmica diacrònica de les festes fa que hom, en ocasions, es cregui amb l'obligació de protestar per la poca atenció que es dona als seus orígens religiosos, tal com reflecteix aquesta crítica a les festes de la Mercè de Barcelona de 1999, expressada a través de les cartes dels lectors al diari «La Vanguardia» per un membre de la Germandat de la Mare de Déu de la Mercè:

«[...] Desde el cartel, de influencia claramente árabe, hasta el último de los festejos programados ignoran por completo que todo se hace en honor de Nuestra Señora de la Merced, patrona de la ciudad, redentora de cautivos, y que el acto más importante es la misa solemne que el cardenal de Barcelona celebra hoy [24 de setembre] en la basílica de la Merced. [...]»¹⁴

Aquestes modificacions semàntiques de les festes, tot perdent l'esperit original que les promovia en un principi per tal d'adequar-se al pols del ciutadà actual, fan

que, almenys des del punt de vista teòric, sigui més fàcil assolir la identificació amb la festa per part d'aquelles persones que, tot i que no hagin nascut al municipi en qüestió, hi resideixen des d'un cert temps. Sembla també apropiat pensar, que aquesta identificació serà més fàcil en aquest tipus de festes que no pas en la major part de les de tipus general. En el referent de les festes majors, apareix de manera clara que l'àmbit social en el qual se centra la festa està constituït —en potència— per tota la població de la localitat. En les festes de tipus general, l'àmbit social apareix molt més generalitzat. Festes com les de Sant Joan, per exemple, s'identifiquen amb tota la societat catalana; festes com les de Nadal o Cap d'Any van encara molt més enllà. Però de fet, la realització concreta d'aquest tipus de festes de tall general s'acosta bastant al model de festes de col·lectius específics. Són festes que tot i la magnitud de l'àmbit social al qual se les adscriu, de fet, es realitzen habitualment en el si de col·lectius molt concrets: família, amics, associacions... En les festes de tall local és tota la comunitat —en potència— la que es congrega en els mateixos espais festius. En les festes de tipus general, la seva celebració es fragmenta i s'articula principalment en base a petits grups.

Tot i així, sembla ésser que aquesta major facilitat d'identificació que poden arribar a tenir les festes locals per qüestió del seu referent no es tradueix tampoc en un gran interès per part dels nou vinguts a participar-hi. Per tal de disposar d'algunes dades de tall empíric per a la realització d'aquest treball, es realitzà una petita enquesta a cinquanta persones, totes elles residents a Barcelona però nascudes fora de Catalunya. Divuit d'aquestes persones eren de nacionalitat espanyola i les trenta-dues restants eren d'origen estranger¹⁵. Una de les preguntes fetes a l'enquesta consistia a demanar als informants que esmentessin de manera espontània festes que coneguessin pròpies de la ciutat de Barcelona. La festa més esmentada per part dels ciutadans d'origen espanyol fou la Festa de la Mercè seguida molt de prop per la Festa Major de Gràcia¹⁶, mentre que per als ciutadans d'origen estranger apareixia en primer lloc la de Sant Joan amb molta diferència en relació amb qualsevol altra festa¹⁷. Però allò que, tot i el limitat nombre d'enquestats, pot ser vertaderament simptomàtic és que gairebé la tercera part dels enquestats d'origen estranger (10 de 32), tots ells amb un mínim de dos anys d'estada a la ciutat¹⁸, no van saber dir de manera espontània cap festa pròpia de Barcelona.

A l'enquesta es preguntava també per les raons del desinterès que poguessin tenir els informants a participar a les festes de Barcelona. Les raons esgrimides, per ordre d'importància quant a les vegades en què s'expressaren les opinions, foren les següents:

1. Les festes barcelonines són més aviat fredes en comparació amb l'ambient més càlid de les festes dels llocs d'origen dels immigrants. (7 persones)

2. Falta de temps. (5 p.)
3. Per no poder celebrar-les conjuntament amb la família. (5 p.)
4. Pel fet de centrar-se massa en gustos de tall generacional. (4 p.)
5. Les festes han degenerat en els darrers anys. (3 p.)
6. Per representar valors massa locals. (2 p.)
7. Són massa massificades. (2 p.)
8. Són massa comercials. (1 p.)
9. Per la seva creixent institucionalització. (1 p.)

Sóc ben conscient que aquestes dades no poden ésser rellevants des del punt de vista quantitatiu a causa del limitat nombre de persones enquestades, però, d'altra banda, tenen un indubtable interès des del punt de vista qualitatiu. Algunes de les raons donades pel desinterès vers les festes locals podrien ser plenament compartides també per autòctons (concretament les núms. 2, 4, 5, 7, 8 i 9). Les altres (núms. 1, 3 i 6) fan al·lusió directa a les circumstàncies òbvies de la persona que ha deixat el seu lloc de naixement. Algunes d'aquestes respostes impliquen un esperit crític i reflexiu: Comercialització, massificació i institucionalització són aspectes ben propis de la societat moderna que a la força ha de reflectir-se en les festes. Interessant fou la resposta donada per una persona nascuda a Múrcia però resident a Barcelona des de feia 55 anys que es queixava de la creixent institucionalització de les festes: «Allí [Múrcia] las fiestas las hacía el pueblo y aquí las fiestas se las hacen al pueblo». Dues persones de les cinquanta enquestades deien no identificar-se amb el caràcter de les festes: «Les festes són de cara als catalans, i jo no em sento catalana. Tinc els costums de Teruel molt més arrelats»¹⁹ o bé «Festes com Sant Joan, Sant Jordi o de la Mercè només es fan aquí i per tant no m'interessen»²⁰. Tres dels enquestats, tots ells espanyols, al·ludien a una problemàtica de degeneració —segons les seves paraules— de les festes (consum elevat d'alcohol i incivisme generalitzat), i quatre es queixaven de la progressiva limitació de les festes en gustos de tall generacional, ja sigui dels joves o bé infantils. Però les opinions més significatives des del punt de vista quantitatiu són les que manifestaven el seu desinterès a causa de la manca de temps, al fet de donar molta importància a la família en les celebracions festives, condició que per a la major part dels immigrants no es pot satisfer a causa de la seva situació (o bé perquè les festes en el seu lloc d'origen tenien un caràcter més familiar o bé perquè per raons de la immigració no poden celebrar a Barcelona les festes d'una

manera familiar) i per la fredor de les festes d'aquí que contrasta amb un ambient més càlid de les celebracions dels seus llocs d'origen.

A partir de la conversa mantinguda amb persones estrangeres residents a Barcelona arran de la nostra enquesta, es dedueix fàcilment que la seva presència o participació a les festes locals és més aviat minsa. En el cas concret, per exemple, de la celebració en l'any 2000 de les festes de la Mare de Déu del Carme al Raval, un barri com se sap amb una notable presència de ciutadans estrangers relativament elevada en comparació amb la resta de la ciutat, la minsa participació de la comunitat immigrada fou àdhuc advertida pels mitjans de premsa²¹. En ocasions es dona també el cas digne de reflexió que en festes que es volen dotar de continguts expressament pluriculturals, la participació de les persones d'origen estranger és molt selectiva. A la *III Setmana Intercultural al Casc Antic* que tingué lloc a Barcelona el 1999, per exemple, s'observà que els diferents col·lectius participaven especialment en les activitats que els alludien de manera directa, però mostraven escàs interès pels altres tipus d'activitats. En el marc d'aquesta *Setmana Intercultural*, es realitzà un concert amb quatre diferents grups, un d'ells marroquí (*Noujum*). En el moment de tocar aquest grup, el tercer en ordre d'aparició, la plaça on s'efectuava l'audició s'omplí de persones de procedència marroquina que no havien assistit a les interpretacions dels anteriors grups. Al produir-se un nou canvi de grup musical, la quantitat de persones assistents a l'acte es tornà a reduir considerablement. El fet de la poca participació d'aquest tipus de col·lectius en les festes locals ha estat també esmentat adésia-ra en alguns estudis centrats en la problemàtica de la immigració²².

De la mateixa manera que les festes no es trasplanten fàcilment, tal com especificàvem línies més amunt, tampoc no podem esperar que els nous vinguts puguin compartir de manera immediata l'ambient festiu de la seva societat d'acollida. En parlar de les festes, de vegades ens oblidem que comporten unes experiències vivencials que van molt més enllà dels seus mers continguts. Això és a causa tant del seu arrelament local com del seu caràcter cíclic. El caràcter cíclic de la majoria de les festes permet als agents socials una periòdica commemoració d'experiències passades. Aquí rau sobretot i precisament la capacitat de produir reaccions emocionals a les persones que hi participen. Qualsevol antropòleg que hagi fet treball de camp sobre l'àmbit festiu ho pot corroborar fàcilment. Personalment he vist gairebé plorar joves de la localitat gallega de Laza quan arribava el punt final del seu idolatrat carnaval. L'emoció amb la qual se m'ha parlat de la Patum de Berga, de la Setmana Santa de Verges o la de Calanda, una vertadera festa popular, per part dels seus protagonistes, és difícilment assumible per al turista que de manera ocasional visita aquestes festes. El turista es limitarà a gaudir els diversos entreteniments programats per a la festa: música, dansa, i –en casos de sort– un acolorit cerimonial de caire tradicional. Però per als protagonistes de la festa, la dimensió lúdica constitueix només un dels dife-

rents aspectes de la celebració. La dimensió emocional pot ser tant o més important encara. La festa, per als seus portadors, no apareix només íntimament lligada a un lloc, a un conjunt de persones determinades, a uns valors sinó al mateix subjecte que l'ha experimentada de manera periòdica i reiterativa. La festa constitueix una commemoració no només de tot allò que implica sinó de la persona mateixa que la viu.

IV. Festes multiculturals

Un cas concret de festes que tenen molt a veure amb la problemàtica que estem tractant en aquest article és el d'aquelles que fan referència directa al tema del multiculturalisme o de la convivència pluricultural. Són festes que organitzades per les institucions o per organitzacions no governamentals sovintegen cada cop més en els darrers anys. Aquestes iniciatives són conseqüència de la conscienciació ciutadana cada vegada més convençuda de la necessitat de garantir una convivència pluricultural per a la nostra societat. Són festes amb una funció social molt específica, i la seva principal utilitat rau precisament en què ajuden a inculcar a la població la necessitat de respectar el dret a la diferència en les actuals societats marcades per l'afluència migratòria. Es distingeixen de moltes de les altres festes, en què no és la tradició allò que les justifica sinó sobretot la creença en uns determinats valors de convivència i el convenciment de la necessitat de bastir ponts d'unió entre les diferents col·lectivitats definibles per criteris d'ètnicitat. Són festes, doncs, que miren més cap el futur que no pas cap el passat. A diferència també de les festes de col·lectius específics que hem descrit línies més amunt, es tracta de festes marcadament obertes, que persegueixen la finalitat d'ésser considerades festes de caire local i que pel seu caire pregonament reivindicatiu volen tenir visibilitat.

Si per una part, els principis que defensen les festes multiculturalistes són realment molt útils per a la nostra societat actual, per l'altra, aquestes festes, tal com es conceben habitualment, difícilment poden escapar de no caure en l'exotització de l'immigrant. D'aquesta manera el seu missatge no és mai unívoc. El seu missatge exprés és el de la necessitat i possibilitat d'una convivència pluricultural. Però sovint, tal com estan concebudes per regla general, col·lateralment també contribueixen a reïficar etnocèntricament la figura de l'immigrant.

En una de les darreres festes organitzades sota el lema de la multiculturalitat a Barcelona²³, entre les diferents parades de venda que s'havien muntat al Parc de la Ciutadella, n'hi havia dues que –literalment– anunciaven *menjar ètnic*. Avui, doncs, parlem no només de *música ètnica*, sinó també de *danses ètniques*, *indumentària ètnica*, *pentinats ètnics*, *jocs ètnics* o fins i tot *menjars ètnics*. De totes aquestes denominacions, és indiscutiblement el de *música ètnica* aquella amb la qual la nostra

societat està més familiaritzada. L'etiqueta *música ètnica* és moneda corrent als comerços de discos, a les emissions radiofòniques, a l'organització de festivals o a les crítiques musicals que apareixen als mitjans de comunicació. Però la crítica que alguns especialistes han fet a la denominació *música ètnica* és també vàlida i aplicable per a totes les altres combinacions imaginables en les quals apareix l'adjectiu *ètnic*. El terme *ètnic*, aplicat a la música ens remet en primer lloc a la idea d'alteritat cultural, d'exotisme, però de fet, el terme també suggereix l'existència de formes superiors i inferiors²⁴. Exactament el mateix succeeix amb el terme *folklore* susceptible d'ésser emprat fins i tot pejorativament en el nostre llenguatge quotidià. Tal com afirmava críticament Victor Zuckerkandl, hi ha un cert matis de condescendència altiva en el terme *música folklorica* —i el mateix hauríem de dir de *música ètnica*— ja que no serveix tan sols per classificar sinó també per a expressar determinats valors. Serveix per designar quelcom inferior, quelcom primitiu i humil, lluny de l'esplendor de la *vertadera* creació artística tot i que, en ocasions, ens pugui atraure la seva pretesa frescor i naturalitat²⁵.

L'ús d'aquests adjectius reflecteix evidentment una manera molt concreta d'entendre el món, i talment com succeeix amb els discursos multiculturalistes en general, quan parlem de *multiculturalisme* no estem parlant en realitat de *cultures en contacte* d'una forma asèptica, sinó que assumim tot un complex camp de narratives que serveixen no només per identificar el propi grup i els altres, sinó també per enfortir un *statu quo* jeràrquic d'acord amb aquells que dicten les regles del joc.

Mory Kanté, el conegut músic guineà, es queixava precisament de la imatge que a Occident tenim dels músics africans, als quals associem a la música tribal; es parla de la música africana com a *música ètnica* —deia Kanté— però és també música universal²⁶.

A la música ètnica se li atorga un valor inferior a les nostres pràctiques musicals, i aquest component axiològic s'acaba aplicant també a les mateixes persones. Aquesta realitat es reflecteix perfectament en l'exemple d'Àfrica del Sud. En aquest país, el règim feixista de l'*apartheid* s'interessava per la *música ètnica* de la població negra mentre que l'internacionalitzat *pop* americà passà a ésser el símbol de l'oposició política²⁷. Per poc que reflexionem, veurem que això no constitueix cap contradicció. Per al sistema socio-polític de l'*apartheid* sud-africà era sempre millor identificar un grup subordinat a través de les músiques ètniques, precisament perquè aquestes músiques posseeixen també un *rol* subordinat en l'univers musical de la societat moderna.

Aquesta és la trampa que porta implícitament la filosofia de les festes i festivals multiculturalistes. I de fet és una trampa que es troba íntimament associada a les

crítiques que es poden fer a l'ideari multiculturalista tal com es presenta en els darrers anys. El multiculturalisme, tot i les seves bones intencions, no es pot veure amb la mateixa ingenuïtat amb la qual se'l veia quan hom començà a parlar-ne, senzillament perquè:

1. L'ideal multiculturalista implica una visió essencialista de la cultura
2. Implícitament, reforça identitats ètniques i nacionals erigint fronteres en el si mateix de la societat, com a darrera i inevitable concessió per salvar les *essències* originals
3. I, per últim, el multiculturalisme implica un camp de joc les regles del qual són dictades per i sempre a favor de l'equip que juga a casa, és a dir, els autòctons²⁸

No ens ha d'estranyar que els discursos multiculturalistes acabin per reforçar l'estructura jeràrquica basada en els criteris etnicitaris de la pròpia societat. Molt sovint, la retòrica d'un multiculturalisme igualitari amaga l'existència d'un multiculturalisme basat en la desigualtat injusta²⁹. I és que realment, segons formulà Kenan Malik, mentre que la diferència pot sorgir de la igualtat, la igualtat no pot resultar mai de la diferència³⁰.

Donat que la festa en general, per la seva concepció, es pot considerar un parèntesi —allò que Lanternari formulava com anul·lació temporal de l'ordre— ens podem permetre fàcilment prendre oportunes llicències com ara, per exemple, escoltar o ballar *música ètnica* o consumir *menjars ètnics*. La importància que la nostra societat dóna als valors festius és molt menor als valors que atorguem a la família, a l'àmbit laboral o a la política. D'aquí que si a les situacions festives ens agrada jugar amb l'adjectiu *ètnic*, això ja no es produeix amb tanta facilitat en els altres àmbits socials. Ara per ara, ningú no diu que vol casar-se amb una *persona ètnica*, que vol comprar accions d'una *empresa ètnica* o que vota per un *polític ètnic*. Tot això apunta al relegament social d'allò que implica el concepte *ètnic*. I, si tal, com succeeix en moltes d'aquestes festes multiculturalistes, es presenta o representa l'immigrant a partir de continguts *ètnics*, val la pena qüestionar-se si aquests efectes col·laterals no poden arribar a ésser realment perjudicials per a la percepció social de l'altre.

Un exemple que il·lustra perfectament aquesta dinàmica el constitueix les crítiques fetes al cartell de les festes de la Mercè de 1999, al qual hem al·ludit a l'inici de l'article. Estic segur que ningú no hauria protestat si la grafia àrab hagués aparegut en algun *xiringuito* dedicat expressament a les *altres cultures*. La pluriculturalitat, doncs, relegada al seu nínxol, al nínxol de la intranscendència. Però el fet de

dotar aquesta grafia de valor funcional representatiu per a les festes de la Mercè són, evidentment, figures d'un altre paner.

V. Conclusions

De fet, per tot el que dèiem en línies anteriors, és perfectament comprensible que els immigrants no s'incorporin de manera immediata a l'esperit festiu de la ciutat. Allò que seria però vertaderament preocupant és que aquesta situació no canviés en les següents generacions d'aquells ciutadans d'origen estranger que han optat per quedar-se definitivament a Catalunya.

Les institucions del país es preocupen cada vegada més per la integració dels nous ciutadans que, per raons laborals preponderantment, estableixen la seva residència a Catalunya. I, per tant, és obvi que s'arribin a plantejar quina importància poden tenir les celebracions festives en aquest procés, i quin és el paper que les pròpies institucions hi han de jugar.

És un fet innegable que les festes contribueixen a reforçar sentiments de comunitat. Però d'altra banda, també hem de tenir present que una vertadera festa només pot sorgir si ja existeix un sentiment de comunitat previ. Això vol dir que, en relació a l'àmbit festiu, el més probable és que actituds marcadament paternalistes o de dirigisme per part de les institucions estiguin abocades al fracàs. Hom pot intentar organitzar una festa des de dalt, però perquè sigui realment una festa cal que sigui plenament viscuda pels seus participants, i això, òbviament, no es pot ni improvisar ni forçar.

Sóc de l'opinió, que una societat com la nostra que desitgi la integració de les persones de diferent origen que es van establir al país ha de saber practicar un doble joc. Per una part, aspirar per la integració en termes sociopsicològics i estructurals dels immigrants i dels seus descendents. Això vol dir no tancar-se a la possibilitat de què aquelles persones vingudes de fora que ho desitgin acabin per fer seus els valors que caracteritzen la nostra societat. Una gran part dels immigrants no volen altra cosa que la plena integració per als seus fills. Sovint, però, és la pròpia societat receptora la que sembla que tingui interès a veure els immigrants i els seus descendents com eterns immigrants. Però, per altra banda, cal acceptar també de bon grau la possibilitat de no considerar el fet de la diversitat cultural incompatible amb la idea de crear un sentiment de comunitat compartit. Això vol dir, en altres paraules, no desconfiar de la circumstància que un marroquí, per exemple, vulgui continuar sentint-se com a marroquí amb tot el que això implica des del punt de vista cultural; es tracta de fet d'un comportament ben lògic per part de la generació que ha emigrat.

Aquestes dues actituds bàsiques no s'han d'entendre com oposades sinó complementàries. Les dues persegueixen la mateixa finalitat. Assumir plenament la pluriculturalitat per part de la societat catalana vol dir senzillament restar oberts a les dues opcions. I allò que és també important és que l'immigrant sigui conscient de l'existència de les dues opcions i se sàpiga lliure de triar la que més li convingui. Aquí rau precisament l'esforç que han de fer els autòctons cara a la integració dels nou vinguts.

Però allò que han de tenir també molt clar les institucions és que si es vol formar comunitat, no interessa fomentar una societat basada en la idea de mosaic de cultures, cadascuna d'elles dins del seu nínxol impenetrable, sinó que allò que resulta necessari és fomentar la permeabilitat, així com, tal com dèiem suara, ésser plenament conscients que integració és una tasca que no només hem d'assignar als immigrants sinó també als autòctons. Precisament aquests darrers són els primers que han d'arribar a veure clarament que el diferent color de la pell o la pràctica de determinats hàbits culturals no haurien d'ésser obstacle per poder sentir-se plenament participant de la comunitat catalana.

En vista, doncs, de totes aquestes reflexions, i pel que respecta a la festa, sembla ésser que el paper més adient per a les institucions no és el de pretendre crear nous potencials festius sinó sobretot saber aprofitar al màxim aquells que ja existeixen sense deixar perdre l'oportunitat de posar-los en sintonia amb una decidida política d'integració.

Abans esmentàvem diferents tipus de festa. Per una part, la de col·lectius específics, i, per l'altra, les festes de tall local o general. Pel que als dos tipus darrers de festa es refereix, és evident que allò que seria desitjable és una creixent participació per part dels vinguts de fora. Això serà sens dubte un procés lent. Pel que respecta a la població barcelonina d'origen estranger, cal tenir en compte que, ara per ara, és encara poc nombrosa, però a mesura que vagi augmentant, i sobretot a mesura que es vagin formant noves generacions de descendents d'immigrants, les nostres festes s'hauran d'anar adaptant també a la diferent composició dels membres que constitueixen la societat. I aquesta adaptació es materialitzarà en la progressiva incorporació d'elements funcionals de caire pluricultural.

Els elements funcionals d'una festa són tots aquells que la constitueixen: actuacions o ambients musicals, balls, jocs, menjars i begudes, ornamentació... Quan parlo d'elements funcionals de caire pluricultural em refereixo a aquell tipus d'elements que tot i que procedents de cultures diferents a la catalana poden assolir en les festes una funcionalitat molt concreta i al marge del valor representatiu que, de segur, també puguin tenir. La progressiva adopció d'aquests elements constitueix un

procés lògic i natural que per part de la societat tant pot ser frenat com estimulat. No cal dir que en el nostre cas allò que convé és precisament estimular-lo. No es tracta de voler incorporar elements festius procedents d'altres cultures pensant només en el seu valor de representativitat. Amb això es cauria fàcilment a la trampa de l'exotisme, que és quelcom que crec que, per les raons donades línies més amunt, s'ha d'evitar sempre.

Per exemple, en les actuacions musicals que es poden preparar pel motiu d'una revetlla de Sant Joan celebrada al carrer, no tindria massa sentit convidar a tocar a un grup que interpretés música tradicional saharauí si tampoc no entra en el cap dels organitzadors oferir un recital de música tradicional catalana. Però potser ja tindria més sentit convidar a tocar a un dels molts grups magribins existents que es dediquen a interpretar músiques amb arrels africanes però creades dins dels corrents internacionals de la música actual. És a dir, una música que per als joves barcelonins pugui tenir un valor per ella mateixa; que expressi en primer lloc musicalitat, al marge del sentit ètnicari que també pugui posseir. A moltes de les festes que s'organitzen en espais públics, no falten les parades que ofereixen menjars i begudes. No cal tenir massa imaginació per anar integrant dins d'aquestes ofertes culinàries menjars amb els quals persones provinents de diferents cultures s'hi puguin sentir identificats, però que d'altra banda, també siguin plenament funcionals per als participants a la festa en general. No es tracta de presentar aquests diferents productes com a *menjars ètnics*, tal com succeeix en ocasions. Es tracta de presentar-los senzillament amb peu d'igualtat amb els entrepans de xoriço, la ració de truita de patates o les ametlles garapinyades. Es tracta sempre de voler aprofitar aquests elements de manera molt conscient per la seva funcionalitat primordial, la que té qualsevol aliment, i entendre el seu valor ètnicorepresentacional com a una mera connotació, que segur que ens interessa, però que ha de restar sempre en un segon pla.

Un bon exemple per l'actitud d'incorporar elements funcionals amb connotacions pluriculturals el constitueix el cartell anunciador de les festes de la Mercè de 1999 al qual hem al·ludit al principi d'aquest article. El protagonisme que es va donar a la grafia i iconografia arabitzants anava molt més enllà del que reben els *productes ètnics* quan són presentats com si els fèssim un favor sota rúbriques explícites de la tolerància o del multiculturalisme militant. Aquell cartell de les festes de la Mercè no estava per representar immigrants. Estava per presentar la nostra pròpia festa major. D'aquí, també, les protestes que va suscitar per part d'alguns ciutadans, protestes que al capdavall feien referència a una manera d'entendre el món àrab totalment en desacord amb la mentalitat que interessa potenciar actualment. Tots aquests elements funcionals de caire pluricultural funcionen com a signes que per una banda reflecteixen la realitat pluricultural de la comunitat, i per l'altra reflecteixen també l'interès a acceptar aquesta realitat pluricultural.

Pel que respecta a les festes que hem anomenat de col·lectius específics, i concretament les que s'organitzen dins dels col·lectius relacionats amb la població immigrada, també hi trobem un potencial festiu que cal tenir en compte per part de les polítiques d'integració.

Per al cas dels immigrants, un pas previ per al seu reconeixement social és la visibilitat. Evidentment, visibilitat no implica acceptació automàticament. La visibilitat pot dur tant al rebuig com a l'acceptació. Però si allò que es persegueix és una integració que no hagi de suposar una assimilació anorreadora, la visibilitat és important. I aquí la festa ens pot prestar ajut. En aquest cas, doncs, el paper de les institucions seria recolzar amb fermesa aquest tipus de festes, organitzades evidentment pels mateixos immigrants, tot contribuint, a més, a donar-los dimensió pública. En potenciar aquestes festes no es tracta de voler fomentar uns trets ètnicaris que entrin en contradicció amb l'ideal de comunitat. Es tracta senzillament de fer pública l'acceptació social envers aquells que poden tenir orígens diferents. I aquesta acceptació constitueix al capdavall la condició necessària per a una reeixida integració.

D'altra banda, seria aconsellable, que pel que respecta a Barcelona, per exemple, es confegís un calendari festiu del col·lectiu immigrant. Quines són les festes dels nostres immigrants? Les coneixem? No hi podrien participar també molts altres barcelonins? Si és ben normal que els habitants d'un poble determinat participin a les festes del poble veí, no resulta tan agosarat pensar que molts barcelonins poden tenir interès en aquestes festes. En aquelles ciutats que s'han format bàsicament arran de moviments migratoris de diferent origen, tal com és el cas de les grans metròpolis nord-americanes, per exemple, és ben habitual que les festes de col·lectius específics definibles per criteris d'ètnicitat hi participin també ciutadans aliens a aquests col·lectius. En aquestes ciutats, les comunitats xinesa, jueva, grega, etc. poden celebrar el Cap d'Any cadascuna a la seva manera, però una bona part dels participants a aquestes festes, no pertanyen a les comunitats en qüestió, sinó que es tracta de ciutadans de molt diferent origen que frueixen la diversitat.

En una enquesta realitzada l'any 1995 a Barcelona entre gent jove, es demanava, entre altres preguntes, quins eren els aspectes de la població immigrada que més podien interessar els enquestats³¹. Un 71,0% dels 1.560 joves enquestats afirmaven tenir interès per les pràctiques festives dels immigrants. A més, els interessava també *la manera de pensar* (78,0%), *els menjars* (71,6%), *la música* (70,2%), i només un 11,7% deia que no hi havia res que els cridés l'atenció.

A partir d'aquestes respostes, es veu clarament que la dimensió festiva és un aspecte que interessa. Si existeix, per tant, un interès a priori per les festes dels immigrants per part de molts joves de Barcelona, sembla perfectament coherent pretendre

aprofitar el potencial festiu ja existent per tal de contribuir a una major integració entre autòctons i immigrants. Però, evidentment, un pas previ a l'aprofitament d'aquest potencial festiu és conèixer-lo.

Ja sabem, tal com s'ha dit en alguns estudis³², que les festes pròpies de Barcelona no es caracteritzen pas pel seu arcaisme o gran antiguitat, sinó que en una gran majoria són festes ben noves i sempre sotmeses a continus canvis i modificacions, senzillament perquè el pols vital d'una ciutat com Barcelona no reclama altra cosa. Sembla, doncs, perfectament lògic pensar, que val realment la pena fer alguns esforços per tal que la concepció de les nostres festes no giri l'esquena a la problemàtica de la integració social. Al capdavant som nosaltres els que creem les festes i els que les dotem contínuament de sentit. Es podrà pensar que estadísticament, el nombre de ciutadans estrangers a Barcelona és encara molt petit. Però si és bo que les nostres actituds festives es vagin adaptant a aquesta realitat pluricultural no és només pensant en aquest reduït nombre de ciutadans, sinó sobretot perquè cal senyalitzar a aquests, als que aniran venint, i sobretot als mateixos autòctons que la nostra societat ha de restar plenament oberta a la convivència pluricultural.

Pel que es refereix a la integració, però, cal ésser també plenament conscients que la festa no és cap clau màgica. És només una de les diferents portes d'entrada. Després, la persona que vulgui integrar-se en trobarà moltes més que no seran gens fàcils d'obrir. Seria realment esperpèntic que la nostra societat pretengués la plena participació dels immigrants a la cultura festiva sense intentar evitar, per altra banda, de relegar-los en altres àmbits del dia a dia. Al capdavant, ja ho deia Lanternari la festa representa només un parèntesi dins el curs de la nostra vida quotidiana. Però un parèntesi que, sens cap mena de dubte, cal aprofitar.

NOTES

¹ Nativitat-Mercè Mota i Papaseit, *El cartel de la Mercè*, «La Vanguardia» 11.9.1999, p. 22. A aquesta carta al director li seguien altres en el mateix diari en un to similar (vegeu: Marita Basté, *El cartel de la Mercè*, «La Vanguardia» 16.9.1999, p. 26; Leopoldo Gil, *Mercè integradora*, 24.9.1999, p. 30; J.A. Borrell, *El fracaso del cartel de la Mercè*, 26.9.1999, p. 34, i també a favor del cartell: Leopoldo González, *El cartel de la Mercè*, 21.9.1999, p. 30

² Citat a Paul Hugger, «Einleitung. Das Fest. Perspektiven einer Forschungsgeschichte», en: Paul Hugger (ed.), *Stadt und Fest. Zu Geschichte und Gegenwart europäischer Festkultur*, Stuttgart: W&H Verlags AG, 1987, p. 19

³ Cfr. Enrique Gil Calvo, *Estado de Fiesta*, Madrid: Espasa-Calpe, 1991, p. 41

⁴ Kai Detlev Sievers, *Das Fest als kommunikatives System*, «Kieler Blätter zur Volkskunde» 18, 1986, p. 12

⁵ Cfr. Kai Detlev Sievers, op. cit., p. 5

⁶ Cfr. Jean Maisonneuve, *Les rituels*, Paris: Presses Universitaires de France, 1988, p. 51; al respecte vegeu també Hermann Bausinger,

«Ein Abwerfen der grossen Last...» Gedanken zur städtischen Festkultur», en: Paul Hugger (ed.), op. cit., pp. 255-256

⁷ Cfr. Enrique Gil Calvo, op. cit., p. 21

⁸ Josep Martí, *Catalunya al tombant de mil·lenni: multiculturalisme i identitats ètniques*, «Revista d'Etnologia de Catalunya» 15, 1999, pp. 98-99

⁹ Samuel P. Huntington, *The clash of civilizations and the remaking of world order*, London: Simon & Schuster, 1998

¹⁰ Segons els resultats de l'Enquesta Europea de Valors, realitzada per encàrrec de la Unió Europea. Vegeu Ignacio de Orovio, *Los catalanes valoran la familia y la ciudad, son tolerantes y creen en un dios personal*, «La Vanguardia» 1.7.2000, p. 29

¹¹ L'Oktoberfest també se celebra des de fa més de 10 anys a la localitat de Calella de la Costa. No obstant, si la festa organitzada a l'escola alemanya posseeix un caire clarament institucional, la de Calella obeeix a la iniciativa privada i té una major aflluència de visitants, en absolut limitats a la colònia alemanya.

¹² En el Magrib, el rai, pels seus orígens i característiques, no és un repertori gaire propi per a les festes del Ramadà. Els trets però fortament indentitaris que el rai té entre els immigrants nord-africans a Europa, fa que en algunes festes del Ramadà celebrades a Catalunya s'hi pugui incloure aquest tipus de música.

¹³ Cfr. Manel Delgado, *La festa a Catalunya, avui*, Barcelona: Barcanova, 1992, p. 74

¹⁴ Leopoldo Gil, op. cit. Vegi's també la carta ja citada de Marita Basté, amb un to similar.

¹⁵ Només s'entrevistaren persones amb més d'un any de residència a la ciutat. La mitjana de temps de residència a Barcelona per a les persones provinents de diverses regions espanyoles era de 35 anys, i les d'origen estranger de 7.

¹⁶ L'enquesta es realitzà preponderantment en aquest barri.

¹⁷ Possiblement això seria en part a causa de l'època en què es realitzà l'enquesta, poc després de Sant Joan, una festa ben visible i, sobretot, audible.

¹⁸ Aquestes 10 persones provenien dels següents països (entre parèntesi anys que porten residint a Barcelona): Algèria (3), Argentina (11), Gàmbia (5), Marroc (10), Marroc (2), Pakistà (3), Pakistà (2), Senegal (3), Santo Domingo (4), Nigèria (5).

¹⁹ Aquesta persona de 61 anys, en portava 30 vivint a Barcelona.

²⁰ Argentina de 39 anys amb 11 anys de residència a Barcelona.

²¹ Vegeu l'article de Felip Vivanco, *Fiesta mayor monocolor*, «La Vanguardia», 16.7.2000, p. 3 (Vivir en Barcelona)

²² Per al cas de la immigració gallega, en l'estudi de Manuel Mandianes, *Les serps contra Sant Jordi. Identitat gallega a Catalunya* (Revista d'Etnologia de Catalunya 15, 1999, pp. 82-91) també s'esmenta aquesta manca d'interès per les festes locals (Cfr. p. 82).

²³ *Un dia per a l'Esperança*, festa organitzada per Intermón de manera simultània a diverses ciutats, el dia 9 d'abril de 1999.

²⁴ Cfr. Keith Swanwick, *Music, mind, and education* London/New York: Routledge, 1988, p. 103

²⁵ Cfr. Victor Zuckerkandl, *Man the Musician*, Princeton: Princeton University Press, 1976 (1°: 1973), p. 14

²⁶ M. Rodríguez, *Entrevista a Mory Kanté*, «La Vanguardia», 15.2.1997, p. 45

²⁷ Cfr. Umberto Fiori, «Populäre Musik: Theorie, Praxis, Wert», en: Günter Mayer (ed.), *Aufsätze zur Populären Musik*, Berlin: Zyankrise, 1991, p. 133

²⁸ Cfr. J. Martí, op. cit., pp. 93-95

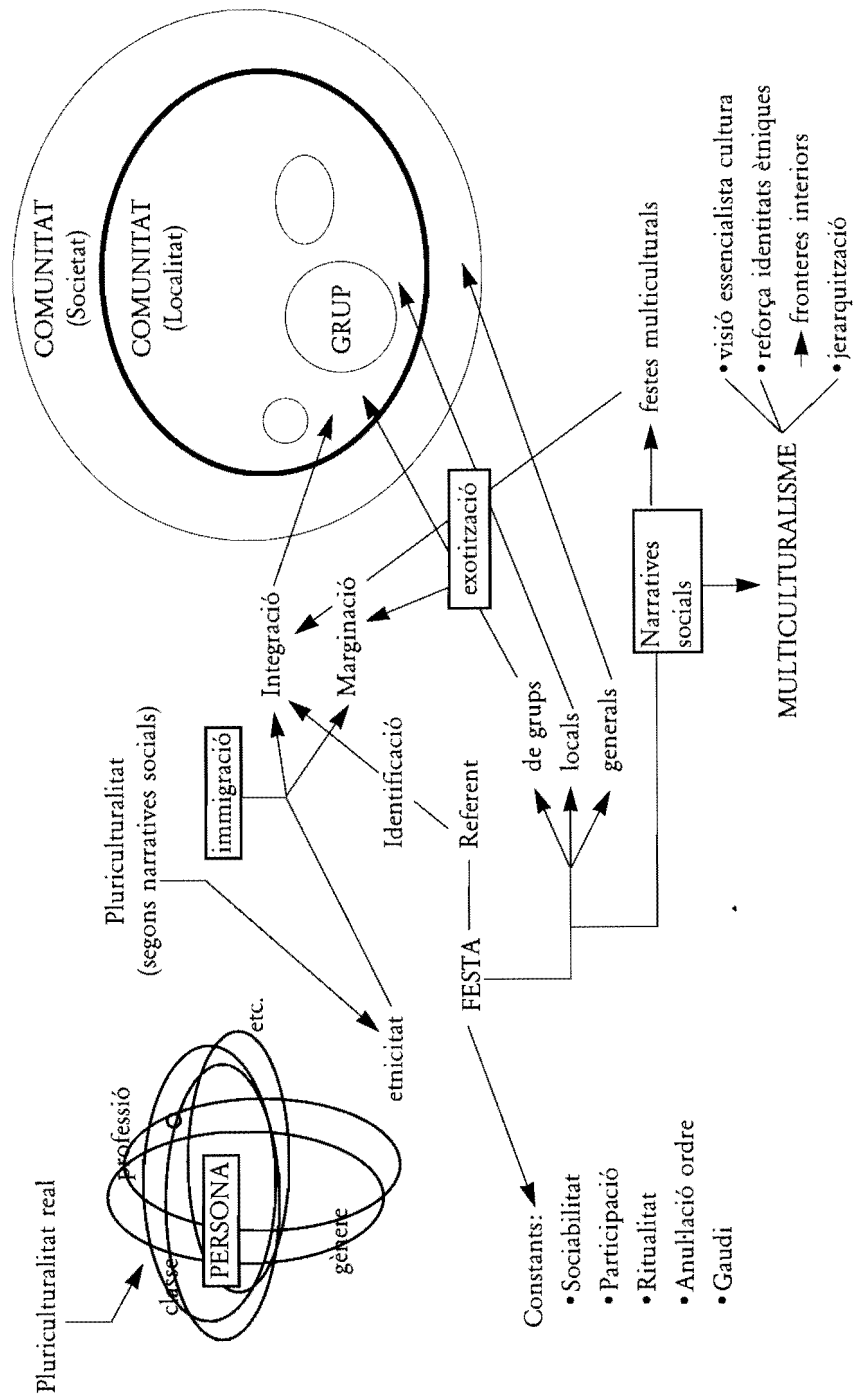
²⁹ Cfr. John Rex, *National Identity in the Democratic Multi-Cultural State*, «Sociological Research Online» 1/2, 1996, URL: <http://www.socresonline.org.uk/1/3/1.html>, p. 8 [stand de 2000]

³⁰ Cfr. Kenan Malik, *Universalism and difference: race and the postmodernists*, «Race & Class» 37/3, 1996, p. 4

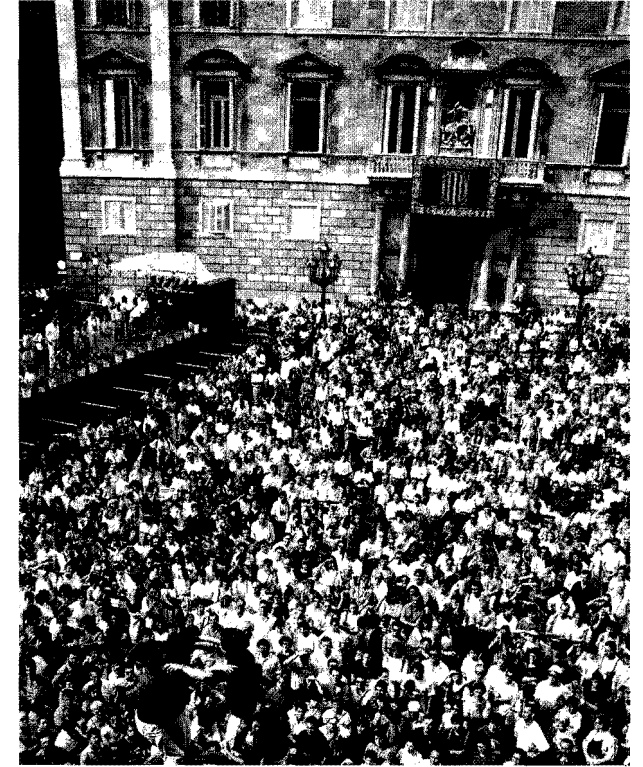
³¹ L'enquesta que amb el nom de *Música i Societat* fou duta a terme pel Departament de Musicologia del CSIC, es realitzà entre estudiants amb una edat compresa entre els 17 i 23 anys. Es recolliren un total de 1.560 mostres vàlides. 857 dels enquestats era de sexe femení i 703 de sexe masculí.

³² F. Xavier Medina, «La festa a Barcelona. Observacions a partir d'una enquesta urbana», en: Fòrum Barcelona Tradició, *Festa i Ciutat: La festa a Barcelona*, Tarragona: El Mèdol, pp. 28-32

FESTA i INTEGRACIÓ

Festes de la Mercè a Barcelona: una participació multitudinària

Caseta de la Fira d'Abril catalana, on no poden mancar els símbols identitaris.

Els aragonesos barcelonins celebren la Festa del Pilar.

Cantada de jotes al Centre Aragones de Barcelona.

Festa d'Any Nou de la comunitat japonesa de Barcelona.

Música bavaresa a la Festa de la Cervesa dels alemanys barcelonins.

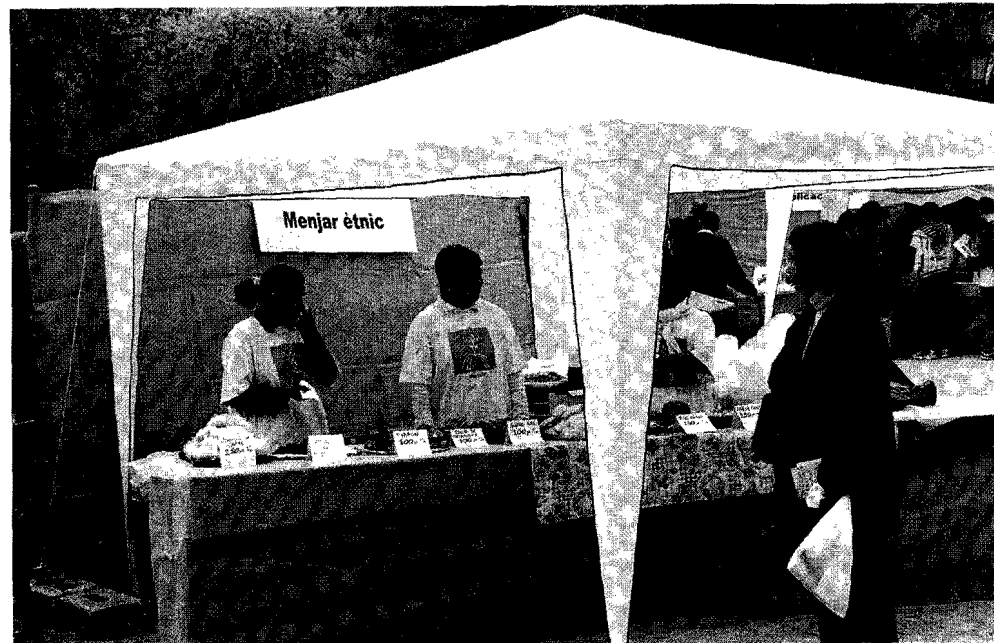

Festes per a l'esperança.

I quin menjar no és en el fons ètnic?

BIBLIOGRAFIA

- Bausinger, Hermann. «Ein Abwerfen der grossen Last...» Gedanken zur städtischen Festkultur». A: Paul Hugger (ed.), *Stadt und Fest. Zu Geschichte und Gegenwart europäischer Festkultur*, Stuttgart: W&H Verlags AG, 1987, pp. 251-275
- Delgado, Manel. *La festa a Catalunya, avui*. Barcelona: Barcanova, 1992
- Fiori, Umberto, «Populäre Musik: Theorie, Praxis, Wert». A: Günter Mayer (ed.), *Aufsätze zur Populären Musik*, Berlin: Zyankrise, 1991, pp. 130-139
- Gil Calvo, Enrique. *Estado de Fiesta. Madrid*: Espasa-Calpe, 1991
- Hugger, Paul. «Einleitung. Das Fest. Perspektiven einer Forschungsgeschichte». A: Paul Hugger (ed.), *Stadt und Fest. Zu Geschichte und Gegenwart europäischer Festkultur*, Stuttgart: W&H Verlags AG, 1987, pp. 9-24
- Huntington, Samuel P.. *The clash of civilizations and the remaking of world order*. London: Simon & Schuster, 1998
- La Vanguardia*. «Cartas de los lectores»: Nativitat-Mercè Mota i Papaseit, El cartel de la Mercè, 11.9.1999, p. 22; Marita Basté, El cartel de la Mercè, 16.9.1999, p. 26; Leopoldo González, El cartel de la Mercè, 21.9.1999, p. 30; Leopoldo Gil, Mercè integradora, 24.9.1999, p. 30; J.A. Borrell, El fracaso del cartel de la Mercè, 26.9.1999, p. 34
- Maisonneuve, Jean. *Les rituels*, Paris: Presses Universitaires de France, 1988
- Malik, Kenan. «Universalism and difference: race and the postmodernists» *Race & Class* 37/3, 1996, pp. 3-17
- Mandianes, Manuel. «Les serps contra Sant Jordi. Identitat gallega a Catalunya». *Revista d'Etnologia de Catalunya* 15, 1999, pp. 82-91
- Marti, Josep. «Catalunya al tombant de mil·lenni: multiculturalisme i identitats ètniques». *Revista d'Etnologia de Catalunya* 15, 1999, pp. 92-103
- Medina, F. Xavier. «La festa a Barcelona. Observacions a partir d'una enquesta urbana». A: *Fòrum Barcelona Tradició, Festa i Ciutat: La festa a Barcelona*. Tarragona: El Mèdol, pp. 11-32
- Rex, John. «National Identity in the Democratic Multi-Cultural State», *Sociological Research Online* 1/2, 1996, URL: <http://www.socresonline.org.uk/1/3/1.html>, p. 8 [stand de 2000]
- Orovio, Ignacio de. «Los catalanes valoran la familia y la ciudad, son tolerantes y creen en un dios personal». *La Vanguardia* 1.7.2000, p. 29
- Rodríguez, M.. «Entrevista a Mory Kantè». *La Vanguardia*, 15.2.1997, p. 45
- Sievers, Kai Detlev. «Das Fest als kommunikatives System» *Kieler Blätter zur Volkskunde* 18, 1986, pp. 5-28
- Swanwick, Keith. *Music, mind, and education*, London/New York: Routledge, 1988
- Zuckerandl, Victor. *Man the Musician* Princeton: Princeton University Press, 1976 (1ª: 1973)
- Vivanco, Felip. «Fiesta mayor monocolor». *La Vanguardia*, 16.7.2000, p. 3 (Vivir en Barcelona)